

RUOTSI

Välkommen till Finland

Arbets- och näringsministeriet

PB 32, 00023 Statsrådet

Tfn +358 29 516 001

www.tem.fi

ANM guide och övriga publikationer 17/2018

ISSN 2342-7914 (inbunden)

ISBN 978-952-327-378-8

ISSN 2342-7922 (nätpublikation)

ISBN 978-952-327-379-5

Innehåll: www.infofinland.fi

Layout: Sissy Oy

Tryckeri: Grano Oy, 12/2018

Välkommen till Finland!

I din hand håller du en guide som ska hjälpa dig under din första tid i Finland. Guiden innehåller bland annat information om boende, arbete och myndigheter. Här finns också grundläggande information om det finländska samhället och kulturen. Guiden har sammanställts utifrån webbplatsen InfoFinland. Där hittar du mer information om de ämnen som tas upp i guiden.

Finland har en särskild lag för att främja invandrares integration. Enligt lagen ska varje person som flyttar till Finland ges information om livet i Finland och om det finländska samhället. Utöver denna guide får du också andra former av rådgivning och handledning för att du så snabbt och lätt som möjligt ska bli hemmastadd här. I många frågor får du mer information av din egen kommun eller på kommunens egen sida på webbplatsen InfoFinland.

Lär känna den finländska kulturen genom att läsa om den men framför allt genom att själv uppleva den.

Välkommen till Finland, vardag som fest!

Innehåll

1. Flytta till Finland	7
1.1. EU-medborgare	7
Registrering av uppehållsrätten för EU-medborgare	7
1.2. Icke EU-medborgare	8
Arbeta i Finland	8
Till Finland som företagare	9
Att studera i Finland	10
Fortsatt uppehållstillstånd	10
1.3. Nordisk medborgare	11
1.4. Registrering som invånare	12
Hemkommun i Finland	13
2. Livet i Finland	15
2.1. Som invandrare i Finland	15
Integration i Finland	15
Vardagslivet i Finland	17
Den sociala tryggheten i Finland	19
2.2. Arbete och entreprenörskap	21
Var hittar jag jobb?	21
Arbetstagarens rättigheter och skyldigheter	22
Att grunda ett företag	23
Beskattning	24
Om du blir arbetslös	25
Den finländska arbetskulturen	25
2.3. Finska och svenska språket	27
Varför skulle jag lära mig finska eller svenska?	27
Studier i finska	27
Det svenska språket i Finland	28

2.4. Boende	30
Hyresbostad.....	30
Hyresavtal.....	31
Ägarbostad.....	32
Bostadslöshet.....	32
Bostadsbidrag.....	32
Rättigheter och skyldigheter för boende.....	34
Säkerhet i hemmet.....	36
Avfallshantering och återvinning.....	38
2.5. Utbildning	39
Det finländska utbildningssystemet.....	39
2.6. Hälsa	42
Nödsituationer.....	42
Hälsovårdstjänster i Finland.....	42
Barns hälsa.....	45
Mental hälsa.....	47
2.7. Fritid	48
Bibliotek.....	48
Motion.....	48
Att röra sig i naturen.....	48
Föreningar.....	50
3. Information om Finland	53
3.1. Grundläggande information om Finland	53
Kort om Finland.....	53
Om Finlands historia.....	54
Trafiken i Finland.....	56
Kulturer och religioner i Finland.....	58
Lagar och rättigheter.....	59
Jämställdhet och jämlikhet.....	61
Viktiga myndigheter.....	63

1. Flytta till Finland

1.1. EU-medborgare

Om du är medborgare i ett EU-land, Liechtenstein eller Schweiz, behöver du inget uppehållstillstånd eller visum i Finland. Du kan resa till Finland om du har ett giltigt ID-kort eller pass. Du har rätt att arbeta, driva ett företag och studera i Finland med lika villkor som finska medborgare. Du måste själv trygga din försörjning i Finland.

Om du avser att bo i Finland i över tre månader, ska du ansöka om Registrering av uppehållsrätten för EU-medborgare hos Migrationsverket. Ansökan ska ställas senast inom tre månader från datumet för inresa.

Om du flyttar till Finland för att bo här stadigvarande i ett år eller längre, ska du också registrera dig i magistraten på din hemort.

Registrering av uppehållsrätten för EU-medborgare

Registreringen hos Migrationsverket är inte samma sak som registreringen av din bosättningsort i befolkningsdatasystemet (väestötietojärjestelmä) vid magistraten (maistraatti). Om din sammanhängande vistelse i Finland är kortare än tre månader behöver du inte registrera vistelsen vid Migrationsverket. Vistelsetiden på tre månader räknas alltid från det att du varit utanför Finlands gränser.

1.2. Icke EU-medborgare

Arbeta i Finland

Om du kommer till Finland för att arbeta behöver du ett uppehållstillstånd. Innan du kan få ett uppehållstillstånd måste du hitta ett jobb i Finland. När du har hittat ett jobb kan du ansöka om uppehållstillstånd. Du måste ansöka om uppehållstillstånd innan du kommer till Finland.

För att kunna arbeta i Finland behöver du vanligen antingen ett uppehållstillstånd för arbetstagare eller någon annan typ av uppehållstillstånd för förvärvsarbete. Arten av det arbete du ska utföra påverkar typen av tillstånd.

Om du inte kan arbeta med stöd av ett annat uppehållstillstånd eller utan uppehållstillstånd behöver du ett uppehållstillstånd för arbetstagare (työntekijän oleskelulupa). Uppehållstillstånd för arbetstagare är inte nödvändigt för alla arbetsuppgifter. Du kan granska hurudant uppehållstillstånd du behöver från Migrationsverkets webbplats.

Migrationsverket beslutar om du ska beviljas uppehållstillstånd eller inte. Ett delbeslut av arbets- och näringsbyrån behövs också för tillståndet.

Arbete med ett annat uppehållstillstånd

Om du redan har uppehållstillstånd i Finland utifrån en annan grund, till exempel familjeband, kan du ha rätt att arbeta i Finland. Då behöver du inte ett separat uppehållstillstånd för att arbeta. Du kan kontrollera om du har rätt att arbeta i Finland från ditt uppehållstillståndskort eller beslut om uppehållstillstånd.

Till Finland som företagare

I Finland kan vem som helst med hemvist i ett land som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) starta ett företag. Behovet av tillstånd är inte beroende av din nationalitet utan din bosättningsort.

Uppehållstillstånd för företagare

Om du vill arbeta som företagare i Finland behöver du ett uppehållstillstånd för företagare.

Som företagare betraktas:

- Uppstartsföretagare
- Privat näringsidkare, som driver en så kallad firma
- Bolagsman i ett öppet bolag
- Ansvarig bolagsman i kommanditbolag
- Medlem i andelslag med obegränsad tillskottsplikt
- Delägare som innehar en ledande ställning i ett aktiebolag (verkställande direktör eller styrelsemedlem) eller person som innehar en ledande ställning i någon annan sammanslutning

För att få uppehållstillstånd för företagare måste du själv arbeta i ditt företag i Finland.

Att studera i Finland

Om du ska studera i Finland längre än 90 dagar behöver du ett uppehållstillstånd på grund av studier. Du kan studera mindre än 90 dagar i Finland utan uppehållstillstånd.

Innan du kan ansöka om uppehållstillstånd måste du skaffa dig en studieplats i Finland. Godkända läroanstalter är läroanstalter efter grundskolan, till exempel universitet, högskolor och yrkesläroanstalter.

Studieplatsen ska uppfylla ett av följande villkor:

- studierna leder till yrke eller examen
- du deltar i ett utbytesprogram mellan läroanstalter eller något annat utbytesprogram
- du avlägger en kompletterande utbildning eller en specialutbildning som hör till din examen.

Fortsatt uppehållstillstånd

Det är viktigt att du ansöker om fortsatt uppehållstillstånd innan ditt tidigare uppehållstillstånd går ut. Om ditt tidigare uppehållstillstånd går ut under behandlingen av ansökan får du uppehålla dig i Finland och har vanligtvis även rätt att arbeta under den tid som ansökan behandlas. Om du ansöker om fortsatt uppehållstillstånd först efter att ditt tidigare uppehållstillstånd gått ut, får du uppehålla dig i Finland under tiden då ansökan behandlas men har inte rätt att arbeta innan du erhållit fortsatt uppehållstillstånd.

1.3. Nordisk medborgare

Om du är medborgare i något nordiskt land behöver du inte uppehållstillstånd i Finland. Du har rätt att jobba, fungera som företagare och studera i Finland.

När du flyttar till Finland måste du göra en flyttanmälan och gå och registrera dig vid magistraten (maistraatti) på din egen hemort. Notera att du måste besöka magistraten personligen. Gör flyttanmälan senast inom en vecka från din flyttningsdag.

För registreringen behöver du ett officiellt identitetskort där ditt medborgarskap framgår eller pass som är i kraft.

1.4. Registrering som invånare

När du har flyttat till Finland, måste du besöka magistraten (maistraatti) på din hemort. Innan du besöker magistraten kan du fylla i en registreringsanmälan som du kan ladda ned på adressen maistraatti.fi. Du kan även fylla i anmälan i magistraten. Magistraten registrerar dina uppgifter i Finlands befolkningsdatasystem. På magistraten kan du, under förutsättning att villkoren för detta uppfylls, även få en finsk personbeteckning, om du inte redan fick en sådan då du beviljades uppehållstillstånd eller din uppehållsrätt för EU-medborgare registrerades.

Om du behöver en personbeteckning för arbete, kan du få en personbeteckning även på skattebyrån.

På magistraten utreder man om det är möjligt att registrera en hemkommun (kotikunta) för dig.

När du går till magistraten ska du ta med dig åtminstone följande handlingar:

- pass eller
- annat identitetsbevis där ditt medborgarskap framgår (om du är medborgare i ett EU-land eller ett nordiskt land)
- legaliserat äktenskapsintyg (om du är gift)
- legaliserade födelseattester för barnen (om du har barn under 18 år)
- uppehållstillstånd (om du behöver ett uppehållstillstånd i Finland)
- Registreringsintyg över uppehållsrätt för EU-medborgare (om du är EU-medborgare och din uppehållsrätt måste registreras)
- arbetskontrakt eller intyg om studier (om din uppehållsrätt som EU-medborgare inte har registrerats)

Finsk personbeteckning

Personbeteckningen (henkilötunnus) är en 11 tecken lång sifferserie som bildas på basis av ditt födelsedatum och ditt kön. Du behöver en personbeteckning till för din arbetsgivare eller läroanstalt. Det underlättar även skötandet av många officiella ärenden.

För att du ska kunna få en finsk personbeteckning måste dina uppgifter registreras i Finlands befolkningsdatasystem. Det innebär att grundinformation om dig förs in i befolkningsdatasystemet. Dessa uppgifter är till exempel namn, födelsedatum, nationalitet, kön och adress.

Hemkommun i Finland

Kommunerna tillhandahåller många tjänster för sina invånare. Till kommunens tjänster hör till exempel hälsovård och barndagvård. Om du har en hemkommun (kotikunta) i Finland, har du vanligen rätt att använda dig av den kommunens tjänster.

Det lönar sig för dig att utreda om du och de andra medlemmarna i din familj har rätt till en hemkommun i Finland. Rätten till en hemkommun i Finland bestäms enligt hemkommunslagen. Vid magistraten (maistraatti) på din egen bopingsort kan du ta reda på om du har rätt till en hemkommun i Finland.

2. Livet i Finland

2.1. Som invandrare i Finland

Integration i Finland

Med integration (kotoutuminen) avses att du bosätter dig i Finland och skaffar kunskaper och färdigheter som du behöver i det finländska samhället. Integrationen underlättas t.ex. av att

- du lär dig språket,
- hittar en arbetsplats eller studieplats,
- får kontakter till det finländska samhället.

I Finland finns det olika tjänster som främjar din integration, hjälper dig att hitta sysselsättning och lära dig språket. Dessa tjänster är t.ex. en inledande kartläggning (alkukartoitus), en integrationsplan (kotoutumissuunnitelma) och integrationsutbildning (kotoutumiskoulutus). Också dina familjemedlemmar kan ha rätt till dessa tjänster om de flyttar till Finland tillsammans med dig. Det är viktigt att du även själv aktivt främjar din integration.

Integrationsfrämjande tjänster

Invandrarrådgivning

Arbets- och näringsbyråerna och kommunerna tillhandahåller invandrarrådgivning. De hjälper dig att integrera dig i Finland. Rådgivarna ger dig information om t.ex.

- integration och integrationsfrämjande tjänster
- arbetslivet
- utbildning och studier.

Inledande kartläggning

Vid den inledande kartläggningen görs en utvärdering av de tjänster som kan främja din integration. Vid den inledande kartläggningen utreds t.ex. din utbildning, din arbetserfarenhet och dina språkkunskaper. Den inledande kartläggningen görs vid arbets- och näringsbyrån eller vid kommunen. Den kan också göras på ett annat ställe, t.ex. vid en läroinrättning. Detta beror på vilken kommun du bor i.

Du kan framföra en begäran om en inledande kartläggning av din situation t.ex. till arbets- och näringsbyrån eller socialbyrån i din kommun. Invandrarrådgivningen ger dig närmare information om den inledande kartläggningen och hur den ordnas i din hemkommun.

Integrationsplan

Om du behöver stöd för din integration, utarbetas en integrationsplan för dig efter den inledande kartläggningen. En integrationsplan utarbetas för dig åtminstone om

- du är arbetslös arbetssökande eller
- får utkomststöd eller
- du inte fyllt 18 år och inte har en vårdnadshavare i Finland.

I integrationsplanen antecknas åtgärder som främjar din integration. Planen kan omfatta t.ex. studier i finska, andra studier eller arbetspraktik. Du kan utarbeta en integrationsplan t.ex. med en arbetskraftsrådgivare vid arbets- och näringsbyrån, alltså TE-byrån (TE-toimisto), eller med en socialarbetare på socialbyrån.

Integrationsplanen ska utarbetas senast tre år efter att du fått ditt första uppehållstillstånd eller din uppehållsrätt registrerades. Integrationsplanens längd beror på hur lång tid du behöver stöd för din integration. Integrationsplanen gäller vanligen i högst tre år. I vissa specialfall kan den gälla i fem år.

När en integrationsplan har utarbetats för dig, är det viktigt att du följer planen.

TE-byrån, FPA eller kommunen utreder din rätt till arbetslöshetsförmån eller utkomststöd under integrationsplanen.

Om du har en arbetsplats kan din arbetsgivare eventuellt stöda din integration. Arbetsgivaren kan t.ex. betala avgifter för en kurs i finska för din räkning. Ibland kan arbetsgivaren också hjälpa dig med praktiska ärenden, t.ex. leta efter en bostad åt dig. Fråga mer om detta av din arbetsgivare.

Integrationsutbildning

När en integrationsplan utarbetats kan du få integrationsutbildning. Integrationsutbildning ordnas av kommuner, arbets- och näringsbyråer och många läroanstalter. Arbets- och näringsbyrån eller kommunen hänvisar dig till integrationsutbildningen. Integrationsutbildningen omfattar vanligen studier i finska eller svenska. I utbildningen bekantar du dig med det finländska samhället och arbetslivet och den finländska kulturen.

Vardagslivet i Finland

Bankkonto

Du behöver ett bankkonto för att sköta din dagliga ekonomi. Det lönar sig att jämföra tjänsterna och priserna som olika banker tillhandahåller så att du hittar det alternativ som är förmånligast för dig.

När du öppnar ett bankkonto behöver du ett pass, ett identitetskort för utlänningar eller någon annan officiell identitetshandling. Om du saknar pass eller ett identitetskort för utlänningar kan du ta reda på vilken typ av identitetshandling banken kan godta. Vissa banker godtar främlingspass, som de finska myndigheterna har utfärdat, resedokument för flykting eller någon annan identitetshandling som kan godtas som resedokument. I vissa fall kan banken även kräva andra utredningar av identiteten, om du har en notering i din handling som anger att din identitet inte har kunnat fastställas.

När du öppnar ett bankkonto lönar det sig att även skaffa webbankkoder. Med hjälp av webbankkoderna kan du till exempel uträtta många myndighetsärenden på nätet. För dessa koder gäller dock hårdare krav än för öppning av ett bankkonto. I vissa fall kan du alltså inte få webbankkoder även om du har ett bankkonto.

Identitetskort för utlänningar

Polisen kan utfärda dig ett identitetskort för utlänningar om du har identifierats och din identitet har verifierats på ett tillförlitligt sätt. Din identitet kan verifieras från en handling som styrker identiteten. Om du inte har en sådan handling, kan dina fingeravtryck jämföras med de fingeravtryck som lagrats i uppehållstillståndskortet eller uppehållskortet. Dessutom krävs att:

- du har ett giltigt uppehållstillstånd eller uppehållskort eller att din uppehållsrätt är registrerad,
- du har hemkommun i Finland och
- uppgifter om dig har registrerats i befolkningsdatasystemet.

Försäkringar

När du har en bostad är det bra att ta en hemförsäkring. Hemförsäkringen ersätter till exempel skador på möbler och andra ägodelar. Hemförsäkringar säljs av försäkringsbolag. Om du använder en egen bil ska du enligt lagen ha en trafikförsäkring.

Telefon

När du tecknar ett telefonabonnemang i Finland får du ett finskt telefonnummer. Många företag erbjuder telefonabonnemang. För att teckna ett abonnemang behöver du ett finländskt identitetsnummer och du måste ha en adress i Finland. Du ska vanligtvis även kunna visa ditt betalningsbeteende, dvs. uppgifter som visar att du har betalat dina räkningar och inte har några betalningsanmärkningar. I annat fall måste du betala abonnemanget i förskott.

Du kan också köpa ett prepaid-abonnemang. Då behöver du inte ha en finländsk identitetshandling eller adress i Finland. Prepaid-kortet är i förväg laddat med en summa som man sedan kan ringa för. Prepaid-abonnemang kan köpas till exempel i R-kiosker, en del snabbköp och på Internet.

Internet

I Finland kan du sköta många ärenden via Internet. Man kan ofta utträta ärenden hos myndigheter eller företag via deras webbsidor. Det är bra att skaffa sig en Internetanslutning så fort som möjligt efter att du har flyttat till Finland.

Du får en Internetanslutning hem till dig genom att teckna ett avtal med en Internettjänsteleverantör. Det lönar sig att jämföra olika tjänsteleverantörers priser innan man ingår ett avtal. I Finland finns många företag som erbjuder olika typer av Internetanslutningar. Dessa företag hittar till exempel genom sökning på nätet när du skriver "internetliittymä" i sökmaskinens sökfält. Anslutningarnas priser varierar mycket.

Den sociala tryggheten i Finland

FPA har bland annat hand om folkpensionen, barnbidrag, det grundläggande utkomstskyddet för arbetslösa, sjuk- och föräldradagpenningar, utkomststöd och rehabilitering. FPA sköter även de sjukvårdsersättningar som betalas för privat sjukvård.

Grunderna för FPA:s bidrag definieras i lagen. Du måste ansöka separat om att omfattas av den sociala tryggheten i Finland. Du måste också separat söka de enskilda bidragen. Varje sökandes livssituation behandlas individuellt när FPA fattar beslut om bidrag.

Sökandens livssituation och behov av understöd är ofta mycket olika. Därför varierar även bidragens belopp och grunder. Du ska alltid utreda din egen situation individuellt.

Offentliga hälso- och sjukvårdstjänster samt socialtjänster är kommunernas ansvar i Finland.

Huvudregeln är att du omfattas av den sociala tryggheten i Finland och har rätt till FPA:s förmåner om du bor stadigvarande i Finland. Vad stadigvarande boende betyder definieras i lagen.

Du kan också få rätt till den sociala tryggheten i Finland genom att arbeta i Finland.

Omfattas du av den sociala tryggheten och kan du få bidrag? På detta inverkar om du flyttar till Finland från

- ett nordiskt land
- ett land inom Europeiska unionen (EU), ett land inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller Schweiz eller
- ett land som Finland har ett socialskyddsavtal med.

EES-länderna är Europeiska unionens medlemsländer samt Norge, Island och Liechtenstein.

Huruvida du omfattas du av den sociala tryggheten och kan få bidrag påverkas också av om du flyttar till Finland till exempel som

- arbetstagare eller företagare
- studerande
- familjemedlem
- utsänd arbetstagare.

Finland har ingått avtal om den sociala tryggheten med ett antal länder. Dessa länder är de nordiska länderna (Sverige, Danmark, Norge och Island), USA, Kanada och Quebec, Chile, Israel, Indien och Australien. Avtalen rör främst pensioner. En del avtal gäller även sjukvård. Om du kommer från ett av dessa länder ska du kontrollera hos FPA om avtalen påverkar din sociala trygghet.

2.2. Arbete och entreprenörskap

Var hittar jag jobb?

Lediga jobb

Sök lediga jobb på jobbförmedlingssidor på internet, i tidningar eller på sociala medier (till exempel Facebook och LinkedIn). Du hittar jobbförmedlingsidor när du skriver "avoimet työpaikat" (lediga jobb) i sökmotorns sökfält.

Skapa nätverk och upprätthåll ditt kunnande

Du har nytta av nätverk när du söker jobb. Identifiera och dra nytta av dina nätverk. Lärare, studiekamrater, bekanta, tidigare kollegor och chefer kan också ingå i ditt nätverk.

Var aktiv. Upprätthåll ditt kunnande, följ aktuella händelser och nyheter i din bransch, delta på finskakurser och utveckla tidigare kunskaper.

Utnyttja sociala medier i jobsökningen

Sociala nätverk på internet, såsom Facebook och LinkedIn, är bra verktyg för jobsökningen. Många arbetsgivare använder även Twitter som kommunikationskanal. I tjänsterna kan du söka information om lediga jobb och bygga upp fackliga nätverk. Du kan få viktig information om olika organisationers verksamhet och aktuella händelser i olika branscher eller delta i diskussioner.

Kontakta arbetsgivarna direkt

Du kan kontakta intressanta organisationer direkt och fråga om de har lediga jobb. De flesta jobben är dolda jobb. De annonseras inte ut öppet, utan arbetsgivarna söker arbetstagare via sina egna nätverk. Du kan ringa en arbetsgivare direkt eller skicka en öppen ansökan via e-post. Ofta kan du även skicka in en öppen ansökan via företagets webbplats.

Arbetsförmedlingstjänster

Du kan även söka jobb via företag som erbjuder arbetsförmedlingstjänster. Arbetet kan vara kortvarigt, men det kan ge dig värdefull erfarenhet och du kan utvidga dina nätverk. Du ingår ett avtal med företaget och företaget skickar dig till arbete för en annan arbetsgivare. Via dessa företag kan du även få en fast anställning.

Sysselsätt dig som freelancer eller företagare

Arbete som freelancer innebär att du arbetar för flera uppdragsgivare utan fast anställning. En freelancer måste själv sköta beskattningen och pensionsbetalningar.

Arbets- och näringsbyrån stöttar dig i jobsökningen

Arbets- och näringsbyrån eller TE-byrån (TE-toimisto) ger dig handledning i jobsökningen och information om lediga jobb och tillgängliga utbildningar.

Du kan anmäla dig som kund vid TE-byrån antingen vid den lokala TE-byrån eller på TE-byråns webbplats. Om du är arbetslös arbetssökande, upprättar ni en integrationsplan eller en sysselsättningsplan. Om du arbetar deltid eller bara lite, bedömer TE-byrån om du kan få en arbetslöshetsförmån samtidigt.

Arbetstagarens rättigheter och skyldigheter

I Finland har en arbetstagare rätt:

- till lön och övriga minimivillkor enligt kollektivavtalet
- till skydd utgående från lagar och avtal
- att organisera sig
- till en sund och trygg arbetsmiljö.

En arbetstagare är skyldig att

- utföra arbetet omsorgsfullt
- följa de överenskomna arbetstiderna
- följa arbetsledningens anvisningar
- vägra att delta i verksamhet som konkurrerar med arbetsgivaren
- hålla affärs- och yrkeshemligheter
- ta hänsyn till arbetsgivarens intresse.

Anställningsrådgivning för invandrare

Om du har frågor om eller problem med din anställning, kan du kontakta anställningsrådgivningen för invandrare. Rådgivningen ges av Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC. Du kan få rådgivning även om du inte är medlem i fackförbundet. En jurist svarar på dina frågor till exempel om arbetsavtal, lön eller arbetstider. Den kostnadsfria rådgivningen ges på finska och engelska.

Anställningsrådgivningen har öppet på tisdagar och onsdagar klockan 9–11 och 12–15.

Telefon: 0800 414 004 E-post: [workinfinland\(at\)sak.fi](mailto:workinfinland(at)sak.fi)

Att grunda ett företag

De centrala stegen när man startar ett företag:

- Kom på en bra affärsidé
- Gör en affärsverksamhetsplan
- Ordna finansiering
- Välj företagsform
- Ta reda på vilka tillstånd du behöver
- Gör anmälan till handelsregistret och skattemyndigheten
- Teckna försäkringar
- Ordna bokföringen

Företagande kräver yrkeskunnighet och utbildning. Det är viktigt att du är väl insatt i din bransch och lagarna som gäller företagande. Också kännedom om de egna kunderna och försäljningsmetoderna är viktig. Kom ihåg att företagande också är förknippat med risker. Tillräcklig finansiering och noggrann planering är oundgängliga.

Beskattning

I Finland betalar du inkomstskatt (tulovero) på lön. Du betalar också skatt på till exempel följande inkomster:

- arbetslöshetsdagpenning
- föräldradagpenning
- pensioner
- studiestöd

För skattepengarna betalar staten och kommunerna till exempel:

- hälsovård
- utbildning
- dagvård
- försvar

I Finland är beskattningen progressiv. Det innebär att man på en stor lön betalar en större andel skatt än på en mindre lön. Skatteprocenten (Veropro-sentti) beräknas i Finland för var och en separat. Din makes/makas inkomster inverkar inte på din skatteprocent. Du kan uppskatta din skatteprocent med Skatteförvaltningens skatteräknare.

Arbetsgivaren betalar skatterna direkt från din lön. För att kunna göra det behöver arbetsgivaren ett skattekort av dig. Skatt som betalas direkt från lönen, är förskottsskatt (ennakonpidätys). Skatteförvaltningen räknar efter varje år om du har betalat tillräckligt med skatt på dina inkomster. Om du har betalat för mycket i skatt, får du skatteåterbäring (veronpalautus). Om du har betalat för lite i skatt, blir du tvungen att betala kvarskatt (jäännösvero).

Kontrollera i lönespecifikationen och skattedeklarationen (veroilmoitus), att arbetsgivaren har betalat skatt på din lön. Spara lönekvittona. Om skatten inte har betalats, blir du tvungen att betala den i efterskott.

Utöver skatt betalar arbetsgivaren försäkringspremier på din lön i händelse av arbetslöshet eller sjukdom.

Om du blir arbetslös

Om du blir arbetslös ska du anmäla dig hos TE-byrån senast den första dagen av din arbetslöshet. Om du omfattas av den finländska sociala tryggheten kan du ansöka om arbetslöshetsstöd. Du kan få arbetslöshetsstöd från och med det datum då du anmälde dig som arbetslös. Kom ihåg att anmäla dig också direkt efter studier, arbetskraftsutbildning eller en period med sysselsättningsstöd.

Endast medborgare i EU-länderna, Norge, Island, Liechtenstein och Schweiz kan anmäla sig som arbets sökande i webbtjänsten. Om du är medborgare i ett annat land måste du besöka arbets- och näringsbyrån.

När du går till TE-byrån ska du ta med dig

- alla dina arbetsintyg och studiebetyg
- ditt pass där ditt uppehållstillstånd syns

TE-byrån undersöker uppgifterna som du lämnar. Det finns vissa villkor för att få utkomstskydd för de arbetslösa och TE-byrån utreder om dessa villkor uppfylls i din situation. Därefter ger TE-byrån ett utlåtande i ärendet till den instans som betalar förmånen, det vill säga till arbetslöshetskassan eller FPA.

Den finländska arbetskulturen

Jämlikhet och jämställdhet i arbetslivet

Enligt finsk lag är alla slags diskriminering på arbetsplatserna förbjuden. Arbetsgivaren ska se till att jämlikhet och jämställdhet mellan könen förverkligas på arbetsplatsen.

Eget initiativtagande och ansvar

Man kommer överens om utförandet av arbetet på gemensamma möten och alla håller fast vid det man kommit överens om. Chefen ger den anställda arbetsuppgifter och förväntar sig att den anställda själv fattar beslut om detaljerna i arbetets utförande. Om den anställda inte kan eller förmår utföra arbetsuppgiften som anvisats, går han eller hon själv till andra anställda eller chefen för att be om råd.

Pålitlighet och att hålla tidtabeller

I den finländska arbetskulturen är det viktigt att hålla fast vid överenskommelser. När man har beslutat något tillsammans förväntar sig både de anställda och arbetsgivaren att alla gör det man kommit överens om.

I Finland är det också viktigt att man håller fast vid tider. Man kommer punktligt till arbetet på den avtalade tiden. Klockan 8.00 betyder prick klockan 8.00, inte klockan 8.10. Det är oartigt att komma för sent eftersom de andra då tvingas vänta på den som är försenad. Om du vet att du kommer att bli sen till arbetet ska du tala om det för din chef.

På många arbetsplatser har man flexibel arbetstid och man kan komma till arbetet till exempel mellan klockan 7 och 9 och gå hem mellan klockan 15 och 17. Om man har flexibel arbetstid ska den anställda själv se till att han eller hon arbetar den tid som avtalats.

Kommunikationsstil

Finländarna är ofta rakt på sak och frispråkighet upplevs inte som något oartigt. Rättframhet är också vanligt i arbetslivet. Om man till exempel inte har tillräckligt med tid för att göra en arbetsuppgift, är det bra att säga det uppriktigt till chefen. På möten och vid diskussioner är det vanligt att man går rakt på sak genast efter att man hälsat på varandra.

I den finländska arbetskulturen tilltalar man varandra på ett mycket informellt sätt. På de flesta arbetsplatserna duar alla varandra oberoende av sin ställning.

Religionens påverkan på arbetslivet

Många finländare är kristna men inte speciellt religiösa. I den finländska kulturen följs dock fortfarande många kristna seder. I arbetslivet syns religionens inflytande i de många lediga dagarna som anställda får. Under de kristna helgerna, såsom på jul och påsk, har man lagstadgade lediga dagar.

2.3. Finska och svenska språket

Varför skulle jag lära mig finska eller svenska?

Ungefär 90 procent av finländarna har finska som modersmål. Ungefär fem procent av finländarna har svenska som modersmål.

När du funderar på om det är finska eller svenska som du borde lära dig ska du beakta vilket språk som talas på din hemort och i din näromgivning.

På de flesta arbetsplatser är det nödvändigt att kunna finska. Om du vill studera i Finland behöver du sannolikt kunna finska.

Det kan vara bra att lära sig finska eller svenska trots att du inte tänker bo en lång tid i landet. Även om finländarna i allmänhet behärskar engelska relativt väl har du ändå mycket nytta av att kunna finska eller svenska.

När du behärskar språket är det lättare för dig att trivas i landet och anpassa dig till livet i Finland. Du har lättare att sköta dina ärenden med myndigheter, följa nyheter, få nya bekanskap och vänner.

Du lär dig språket bäst om du vågar använda det. Du behöver inte alltid förstå allting, det räcker med att du förstår det viktigaste. Dra dig alltså inte för situationer där du har möjlighet att tala finska eller svenska.

Studier i finska

Undervisning i finska för vuxna

Du hittar information om kurser i finska till exempel hos medborgarinstitut, arbetarinstitut, universitet och sommaruniversitet. Fråga mer vid rådgivningstjänsterna för invandrare, utbildningsväsendet i din hemkommun eller studievägledarna vid lokala läroanstalter.

På vissa orter har informationen om kurserna samlats på ett och samma ställe. Till exempel finns det information om kurserna i finska språket i Helsingfors, Tammerfors och Åbo i tjänsten Finnishcourses.fi.

Om du är kund vid arbets- och näringsbyrån kan du få plats på en kurs i finska via arbets- och näringsbyrån. Hurdan språkundervisning du behöver bedöms på arbets- och näringsbyrån i samband med att du får en integrations- eller sysselsättningsplan. Du kan studera finska som arbetskraftsutbildning. Arbetskraftsutbildning är i huvudsak utbildning avsedd för arbetslösa arbetssökande. Utbildningen är kostnadsfri för deltagarna. Fråga om kurserna i finska på din egen arbets- och näringsbyrå.

Finska på arbetsplatsen

Vissa arbetsgivare ordnar finskundervisning för sina arbetstagare. Fråga din arbetsgivare om du kan studera finska på din arbetsplats.

Undervisning i finska för barn

Barn lär sig nya språk snabbt, även om det kan kännas svårt i början. Finskundervisning ges på daghem, i förskola och skola. Undervisningen kallas finska som andra språk eller S2-undervisning.

Barnet eller den unga kan även delta i förberedande undervisning. Den är avsedd för de elever som ännu inte har särskilt bra kunskaper i finska. Under den förberedande undervisningen studerar barnet eller den unga finska och några läroämnen. Den förberedande undervisningen är avsedd för 7–16-åringar. Undervisningen varar vanligtvis ett år. Därefter flyttas eleven till en vanlig klass.

Det svenska språket i Finland

Finland har två officiella språk, finska och svenska. Finska är modersmålet för cirka 90 procent av finländarna. Svenska är modersmålet för cirka 5 procent av finländarna. Svenska talas mest på Finlands väst- och sydkust.

Du kan använda svenska med statliga myndigheter, till exempel FPA eller TE-byrå. Ange ditt kontaktspråk till magistraten när du registrerar dig som invånare. Du kan även ändra kontaktspråket senare.

Integration på svenska

Integration på svenska kan vara ett bra alternativ för dig till exempel om:

- Du bor i ett område med många svensktalande.
- Du har svenskspråkiga familjemedlemmar eller släktingar.
- Du kan lite svenska redan.

Det kan vara fördelaktigt att kunna svenska när du söker jobb. Tänk ändå på att kunskaper i finska krävs på de flesta arbetsplatserna. Även om du väljer integrationsutbildning på svenska lönar det sig för dig att i något skede även lära dig finska.

I en del kommuner kan du delta i integrationsutbildning på svenska. Om du inte blir antagen till integrationsutbildning på svenska kan du i vissa fall få stöd för frivilliga studier i svenska, om detta överenskommit i din integrations- eller sysselsättningsplan. Fråga om integration på svenska när din inledande kartläggning och integrationsplan görs. Enligt lag har du rätt att välja antingen finska eller svenska som integrationspråk.

2.4. Boende

Hyresbostad

I Finland bor många människor i hyresbostäder. Det som är bra med en hyresbostad är att det är lätt att byta bostad, eftersom du inte behöver sälja och köpa bostaden. Men å andra sidan kan hyresvärden bestämma sig för att säga upp hyresavtalet, om han eller hon har en godtagbar anledning. Då måste du flytta från hyresbostaden, även om du inte vill det.

Reservera tillräckligt med tid för att hitta en bostad. En del områden är väldigt populära. I sådana områden hyrs bostäderna ut mycket snabbt. När du har hittat en lämplig bostad bör du snabbt bestämma dig om du vill ha den.

Då hyresvärden väljer hyresgäst får han eller hon enligt lagen inte diskriminera någon exempelvis på grund av etniskt ursprung, religion eller nationalitet.

Hur skaffar jag en hyresbostad?

När du letar efter en hyresbostad kan du leta efter annonser till exempel på internet. Skriv in sökordet "hyresbostad". Du kan även titta i lokaltidningarna.

Privata hyresbostäder

Man får oftast en privat hyresbostad snabbare än en kommunal hyresbostad. Hyran för en privat bostad är ofta högre.

Du behöver inte anlita en bostadsmäklare för att söka bostad. Du kan själv söka information om lediga bostäder. Då behöver du inte heller betala mäklararvode (välityspalkkio).

Du kan söka privata hyresbostäder på internet och i lokaltidningar. Du kan även publicera en egen annons.

Kommunernas hyresbostäder

Även kommunerna äger hyresbostäder. De är ofta förmånligare än andra hyresbostäder.

Du kan söka boende i en hyresbostad som staten stödjer, om du har något av följande:

- Finskt medborgarskap;
- registrerat uppehållstillstånd;
- uppehållskort;
- uppehållstillstånd som är giltigt i minst ett år; eller
- uppehållstillstånd för studerande.

Om du vill ansöka om en kommunal hyresbostad fyller du i ansökningsblanketten på bostadskontoret i din kommun. Ofta kan du även fylla i och skicka blanketten på kommunens webbsida.

Hyresavtal

Ett hyresavtal kan vara

- ett hyresavtal som gäller tillsvidare eller
- ett tidsbestämt hyresavtal.

Ett hyresavtal som gäller tillsvidare (Toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus) fortsätter fram till dess att hyresgästen eller hyresvärden säger upp avtalet. Om du på förhand inte vet hur länge du kommer att bo i bostaden, är ett sådant avtal ett bra alternativ.

Betalning av hyra

Hyra betalas vanligen en gång per månad. Hyran ska betalas senast på förfallodatumet. Förfallodagen har antecknats i hyresavtalet. Betala hyran som en girering till hyresvärdens konto. Du kan inte betala hyran med ett kreditkort.

Hyresgaranti

När du ingår ett hyresavtal i Finland, ska du nästan alltid betala en hyresgaranti. Detta innebär att du på förhand betalar ett penningbelopp som motsvarar några månaders hyra till hyresvärden. Vanligen motsvarar garantin beloppet på två månaders hyra. Den kan högst uppgå till beloppet på tre månaders hyra.

Ägarbostad

En ägarbostad är ofta på lång sikt förmånligare än en hyresbostad. Största delen av finländarna bor ägarbostäder. Det finns också andra alternativ än ägarbostad och hyresbostad.

Hur hittar jag en ägarbostad?

När du letar efter en bostad är det bra att räkna med att det tar till och med flera månader.

Bostäder säljs av privatpersoner, fastighetsförmedlingar och byggherrar. Bland annat på internet och i dagstidningar finns det annonser för bostäder som är till salu. När du hittar en bostad som intresserar dig kan du komma överens med försäljaren om en visning av bostaden. Ibland finns det i annonserna en utsatt tid då bostaden visas. I så fall behöver du inte avtala en tid.

Bostadslöshet

Om du inte har en stadigvarande bostad, och om du inte officiellt är hyresgäst eller underhyresgäst, är du bostadslös. I Finland erbjuder kommunerna tjänster för bostadslösa. Dessa tjänster är avsedda för personer som har hemkommun i Finland.

Om du blir bostadslös, ta då kontakt med socialbyrån eller socialstationen i din hemkommun. Där får du hjälp när du söker bostad eller tillfällig inkvartering. En tillfällig inkvartering kan vara ett hem för bostadslösa, ett natthärbärge eller en sådan bostad, som är avsedd för bostadslösa. Utred din situation tillsammans med socialarbetaren: hur mycket kan du betala i hyra, och kan du få hyresstöd. Du kan också vända dig till rådgivningstjänsten för invandrare i din kommun.

Bostadsbidrag

FPA:s bostadsbidrag är avsett för boendekostnader. FPA:s bostadsbidrag täcker bara en del av boendekostnaderna.

Du kan få bostadsbidrag om du har låga inkomster och bor stadigvarande i Finland. Med stadigvarande boende i Finland avses att du har ditt egentliga hem i Finland och huvudsakligen också vistas i landet. För att få bostadsbidrag måste du också omfattas av den sociala tryggheten i Finland.

Fpa:s allmänna bostadsbidrag

Stöd kan betalas till en person eller till ett hushåll (ruokakunta). Till samma hushåll hör vanligtvis alla som stadigvarande bor i samma bostad. Vanligen består ett hushåll av ett äkta par, sambor eller en familj. Också en person kan vara ett hushåll. Bostadsbidraget beviljas gemensamt för hushållet på basis av en ansökan.

Beakta att om du delar bostad med till exempel en vän och ni har ett gemensamt hyresavtal så anses ni höra till samma hushåll. Om en av er däremot är huvudhyresgäst och den andra underhyresgäst och ni inte är nära släktingar, anses ni höra till olika hushåll.

Följande kan få allmänt bostadsbidrag

- barnfamiljer
- studerande
- äkta par och registrerade par
- sambor
- ensamboende eller
- de som bor i kollektiv.

Anmäl ändringar till Fpa

Om dina inkomster, boende- eller familjeförhållanden eller andra omständigheter ändras ska du omgående anmäla ändringen till Fpa. I Fpa:s beslut anges i detalj vilka omständigheter som bör anmälas.

Rättigheter och skyldigheter för boende

Du är skyldig

- Att följa ordningsreglerna i ditt bostadsaktiebolag om du bor i ett höghus eller ett radhus. I ordningsreglerna anges vanligtvis till exempel tiderna för när det ska vara tyst i huset. Ofta innehåller de även anvisningar om användningen av gemensamma utrymmen i huset. I ett höghus hittar du ordningsreglerna vanligtvis i trapphuset nära entrédörren.
- Att se till att även dina gäster följer ordningsreglerna.
- Att enbart använda bostaden för det avsedda ändamålet. Om bostaden är avsedd att användas för boende, kan du inte bo på ett annat ställe och använda bostaden som lokal.

Du har rätt

- Att leva ett normalt liv i ditt hem. Bostadsaktiebolaget kan inte utfärda sådana ordningsregler som står i strid med lagen eller begränsar ett normalt liv i alltför stor omfattning.
- Till hemfrid. Dina grannar får inte störa din hemfrid till exempel genom att föra oljud mitt i natten. Om en granne ofta bryter mot ordningsreglerna på ett allvarligt sätt, ska du först ta upp saken med grannen. Om detta inte hjälper, kan du kontakta disponenten eller hyresvärden. Hemfrid innebär också att du i regel själv får bestämma vem som har tillträde till ditt hem.

Hyresgästens rättigheter och skyldigheter

Du är skyldig

- Att betala hyran i tid. Hyresbeloppet anges i hyresavtalet. Hyresvärden kan höja hyran i enlighet med vad som anges i hyresavtalet.
- Att se till att hyresbostaden hålls i ett gott skick.
- Att följa villkoren i hyresavtalet. Om det till exempel anges i hyresavtalet att det är förbjudet att röka i bostaden, kan du inte röka i ditt hem. Om hyresavtalet kräver att du har en hemförsäkring, måste du teckna en sådan. Det är bra att teckna en hemförsäkring även om detta inte krävs i hyresavtalet.

- Att fråga om tillstånd hos hyresvärden om du vill göra ändringar i bostaden, till exempel måla en vägg. Utan tillstånd får du inte göra några ändringar, även om du skulle bekosta renoveringen själv. Begär tillståndet skriftligt.
- Att ersätta hyresvärden för skador som du åsamkar bostaden.
- Att meddela hyresvärden om du upptäcker sådana fel i bostaden som hyresvärden ansvarar för. Hyresvärden ansvarar till exempel för bostadens fasta inredning och ytmaterial.
- Att meddela eventuella fel till fastighetsskötseln, till exempel en läckande kran.

Du har rätt

- Att bo i hyreslägenheten enligt vad som anges i hyresavtalet. Hyresvärden får endast beträda bostaden i vissa undantagsfall, till exempel för att övervaka reparationer i bostaden eller visa bostaden för köpare. Även då måste hen försöka i förväg komma överens om detta med dig.
- Att få ett skriftligt meddelande i förväg om hyran höjs. I meddelandet ska det stå hur mycket och när hyran kommer att höjas och vad som är grunden till höjningen.
- Till en uppsägningstid enligt lag.
- Att häva hyresavtalet omedelbart om det är skadligt för hälsan att bo i bostaden.
- Att hyra ut en del av bostaden till en annan person, om detta inte medför olägenhet för hyresvärden.
- Att få ett förhandsmeddelande om reparationer. Små reparationer ska meddelas 14 dagar i förväg och stora reparationer sex månader i förväg. Brådskande reparationer kan dock göras utan ett meddelande. Om det är svårt eller omöjligt att bo i bostaden under reparationerna, har du rätt att säga upp hyresavtalet eller får nedsatt hyra. Detta måste du emellertid alltid komma överens om med hyresvärden.

Säkerhet i hemmet

Brandsäkerhet

- En brandvarnare kan rädda ditt liv. Om en brand uppstår i din bostad avger brandvarnaren ett högljutt larm och du hinner ut i tid.
- Se till att det finns tillräckligt många brandvarnare i ditt hem. Brandvarnare säljs i varuhus och järnaffärer. En brandvarnare räcker till 60 kvadratmeter. Om ditt hem är till exempel 65 kvadratmeter stort behöver du två brandvarnare. Om ditt hem har fler än en våning måste du räkna ytan separat för varje våning. Det bör finnas en brandvarnare på varje våning.
- Kontrollera regelbundet att brandvarnaren fungerar. Byt batterier vid behov, gärna en gång per år.
- Du ansvarar för brandvarnaren även om du bor i en hyresbostad.
- Det finns ofta en bastu i finländska hem. Även om du inte använder bastun får du aldrig placera något på bastuugnen, eftersom detta kan orsaka en brand. Torka till exempel inte tvätten ovanför eller i närheten av bastuugnen. Stäng alltid av en elektrisk bastuugn efter användning.
- När du går hemifrån, kom ihåg att kontrollera att spisen och ugnen och till exempel strykjärnet är avstängda.
- Det är bra att ha en brandsläckare hemma. I vissa höghus finns det också en brandsläckare i trappuppgången. Ta reda på var den närmaste brandsläckaren finns.
- Se till att du har en släckningsfilt hemma. Det är bra att förvara filten till exempel i närheten av spisen.
- Lämna inte mat på en het spis utan uppsikt. Var särskilt försiktig om du lagar mat på natten. Laga inte mat om du är berusad.
- Förvara inte föremål på spisen. Barn, husdjur eller du själv kan av misstag vrida på spisen. Då kan sakerna som ligger på spisen fatta eld.
- Om fett börjar brinna när du lagar mat, kväv elden med till exempel ett kastrullock eller med en släckningsfilt. Använd inte vatten.
- Kom ihåg att stänga av elapparater efter användning. Strykjärnet ska också kopplas loss från vägguttaget.
- Använd inte elapparater som är i dåligt skick eller vars sladd är trasig.
- Om en elapparat börjar brinna, använd inte vatten. Kväv elden med till exempel en brandsläckare.

- Om du har elektriska värmeelement eller värmeaggregat hemma, lägg inte tyger, kläder eller något annat på dem.
- Lämna utrymme runt TV:n, mikrovågsugnen, kylskåpet och frysen. Täck inte över dem. Det är bra att en gång per år städa bort damm från frysens och kylskåpets bakgaller till exempel med dammsugaren, om möjligt.
- Rök inte inomhus.
- Lämna inte brinnande ljus utan uppsikt. Tänd inte ljus i närheten av till exempel gardinerna, ens om du själv är i rummet.
- Om en brand uppstår, ring nödnumret 112.

Så här undviker du vattenskador

- Lämna inte tvättmaskinen eller diskmaskinen på när du går hemifrån.
- Kontrollera regelbundet att vattenledningarna i ditt hem inte läcker och att det inte rinner ut vatten från hushållsapparaterna på golvet.
- Stäng alltid kranen till tvätt- och diskmaskinen när du inte använder dem.
- Det ska finnas ett läckageskydd av plast under kylskåpet, frysen och diskmaskinen. Skyddet läggs på plats samtidigt som apparaten installeras.
- Du får inte installera en diskmaskin själv, utan arbetet måste utföras av en fackman.
- Om ett vattenläckage uppstår i ditt hem, försök stänga vattenledningens avstängningsventil. Om du bor i höghus eller radhus, anmäl läckaget genast till journumret för husets servicebolag. Om du bor i villa, kontakta en jourhavande rörfirma.

Avfallshantering och återvinning

Vanligtvis ska du sortera avfallet hemma innan du gör dig av med det. Då avfallet sorteras rätt kan man använda materialet för att tillverka nya produkter.

Anvisningarna för sorteringen skiljer sig något från varandra i olika delar av landet. Anvisningarna finns vanligtvis vid sopbehållarna vid ditt eget hus. Om inte kan du kontakta kommunen eller din hyresvärd. Kasta inte avfallet ut genom fönstret, i skogen eller på gatan.

Hela saker är inte avfall. Du kan sälja dem på lopptorg eller på internet eller donera dem till välgörenhet eller återvinningscentraler. I Finland är det vanligt att köpa använda saker och lätt att hitta använda saker i gott skick.

Hur sorteras avfall?

Sortera avfallet enligt material.

Lägg inte skräp, mat eller kemikalier i avloppet (WC:n). För alltid farligt avfall till insamlingsställe.

Vid alla hus finns inte alltid samtliga insamlingskärl. Information om allmänna insamlingsställen finns på adressen kierratys.info. Du får inte föra ditt eget avfall till insamlingskärl avsedda för ett annat hus. Du får inte heller lägga avfall från exempelvis ditt företag i sopkärlen avsedda för ditt eget hus.

2.5. Utbildning

Det finländska utbildningssystemet

Utbildningen i Finland håller en hög kvalitet. Skillnaderna i olika skolors studieresultat är små och nästan alla avlägger grundskolan inom den utsatta tiden. Förskoleundervisning, grundläggande utbildning och utbildning på andra stadiet är kostnadsfria och även därefter är utbildningen till största delen kostnadsfri. Målet är att alla, oavsett familjens inkomster, ska ha möjlighet att få en högklassig utbildning och växa till aktiva medborgare.

Utbildningssystemet omfattar småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning, utbildning på andra stadiet och högskoleutbildning. Vuxenutbildningen är avsedd för vuxna och innehåller många alternativ från grundläggande utbildning till högskoleutbildning.

Småbarnspedagogik

I Finland har barnen rätt till småbarnspedagogik före skolåldern. Småbarnspedagogiken ordnas i daghem och familjedagvården. Barnet kan även delta i småbarnspedagogik tillsammans med föräldern i lekparken. Barnet kan få minst 20 timmar småbarnspedagogik i veckan eller mer om föräldrarna arbetar eller struderar. Målet är att stödja barnets utveckling och välbefinnande. Barnet lär sig bland annat sociala färdigheter, att göra saker med händerna och olika kunskaper. Barnet lär sig också olika färdigheter som hjälper hen att lära sig ytterligare nya saker.

I Finland ordnar kommunerna småbarnspedagogiken. Den finansieras med skattemedel och är därför förmånligare för familjerna. I Finland finns även privat småbarnspedagogik. De som arbetar med barnen är utbildade pedagoger inom småbarnsfostran och barnskötare.

Förskoleundervisning

I Finland ska barnen delta i förskoleundervisning under ett års tid innan läroplikten börjar. Vanligtvis börjar förskoleundervisningen det år då barnet fyller sex år. Förskoleundervisningen ordnas av kommunerna och är kostnadsfri för familjen. Förskoleundervisningen ges av pedagoger inom småbarnsfostran som har avlagt universitetsexamen. Förskoleundervisning

ges vanligtvis fyra timmar om dagen från måndag till fredag. Om föräldrarna arbetar eller studerar kan barnet utöver förskoleundervisningen även delta i småbarnspedagogiken.

Grundläggande utbildning

I Finland börjar den grundläggande utbildningen det år då barnet fyller sju år. Alla barn som har sitt stadigvarande boende i Finland måste delta i den grundläggande utbildningen. Grundskolan har nio årskurser. Läroplikten upphör när barnet har fullgjort hela lärokursen för den grundläggande utbildningen eller det har förflutit tio år sedan läroplikten började.

Den grundläggande utbildningen ordnas av kommunerna. Den finansieras med skattemedel och är därför kostnadsfri för familjerna. I de lägre årskurserna har man cirka 20 undervisningstimmar i veckan och antalet ökar i de högre årskurserna.

Utbildning på andra stadiet

De vanligaste alternativen efter grundskolan är gymnasium och yrkesutbildning. Dessa är utbildning på andra stadiet. Utbildning på andra stadiet är oftast kostnadsfri för studeranden. Böcker och annat studiematerial måste man dock köpa själv.

Gymnasium

Gymnasiet är en allmänbildande utbildning som inte ger ett yrke. I gymnasiet läser man samma ämnen som i den grundläggande utbildningen, med undervisningen är mer krävande och studierna mer självständiga. På slutet avlägger studerandena vanligtvis studentexamen. Gymnasiet tar 2–4 år, beroende på den studerande. Efter gymnasiet kan man söka till universitet, yrkeshögskola eller gymnasiebaserad yrkesutbildning.

Yrkesutbildning

Yrkesutbildningen är mer praktisknära än gymnasieutbildningen. En yrkesinriktad grundexamen kan avläggas på ungefär tre år. Därefter kan man fortsätta studierna och avlägga yrkesexamen eller specialyrkesexamen. En väsentlig del av studierna är inläring på arbetsplatsen. Om man vill, kan man efter yrkesutbildningen fortsätta studierna ända till högskoleutbildning.

Högskoleutbildning

Efter studierna på andra stadiet kan du gå vidare till högskoleutbildning. I Finland tillhandahålls högskoleutbildning av yrkeshögskolor och universitet.

Studierna på yrkeshögskola kan vara kostnadsfria eller avgiftsbelagda för studeranden. Terminsavgift tas ut av personer som inte är medborgare i ett EU-/EES-land eller familjemedlem till en medborgare i ett EU-/EES-land och som avlägger en lägre eller högre högskoleexamen på engelska.

Andra studiemöjligheter

I Finland finns även många läroanstalter som erbjuder studier som inte leder till examen för människor i alla åldrar. Största delen av dessa utbildningar är avsedda för vuxna. Sådana läroanstalter är medborgarinstitut, folkhögskolor, sommaruniversitet, studiecenter och idrottsutbildningscenter.

Studierna är allmänbildande. Du kan studera till exempel bland annat språk, estetiska ämnen, handarbete och kommunikation. Oftast betalar den studerande en avgift för studierna.

I vissa situationer kan studierna vid dessa läroanstalter dock vara kostnadsfria. Om till exempel utbildning i läs- och skrivkunnighet eller någon annan språkutbildning har godkänts till din integrationsplan, tas det inte ut någon avgift för studierna.

2.6. Hälsa

Nödsituationer

Nödnumret (hätänumero) i Finland är 112. Du får ringa nödnumret endast i brådskande nödfall där liv, hälsa, egendom eller miljö är i fara.

I nödsituationer får du vård även om du inte har en hemkommun i Finland. Vårdavgifter kan komma att debiteras av dig i efterhand.

Ring inte nödnumret om ärendet inte är brådskande. Du ska inte ringa nödnumret vid vanliga sjukdomsfall. Du ska inte heller ringa nödnumret om du vill fråga polisen (poliisi) till exempel om ett tillståndsärende. Onödiga samtal kan orsaka att hjälpen kommer för sent i verkliga nödsituationer. Du kan straffas för att ha missbrukat nödnumret.

När du ringer nödnumret 112:

- uppge ditt namn
- berätta vad som har hänt
- ange exakt adress och kommun
- svara på nödcentraloperatörens frågor
- följ instruktionerna
- avsluta inte samtalet förrän du får lov.

Om du misstänker att någon har förgiftats kan du fråga råd vid Giftinformationscentralen (Myrkytystietokeskus). Giftinformationscentralens telefon-tjänst är öppen 24 timmar om dygnet. Telefonnumret är (09) 471 977.

Hälsovårdstjänster i Finland

Vilka hälsotjänster kan du använda?

Du kan utnyttja de offentliga hälsovårdstjänsterna i Finland om du har hemkommun (kotikunta) i Finland. Rätten till hemkommun beror på följande:

- från vilket land du kommer till Finland
- varför du kommer till Finland (t.ex. arbete, studier)
- om du ska bo stadigvarande i Finland eller vistas här tillfälligt
- om din vistelse i Finland är tillfällig, beroende på hur länge vistelsen varar.

Om du inte är säker på om du har hemkommun i Finland kan du ta reda på din situation vid magistraten (maistraatti).

Om du arbetar i Finland, kan du ha rätt till den offentliga hälso- och sjukvården även om du inte har en hemkommun i Finland. Om du inte har en hemkommun i Finland ska du be FPA utreda din rätt till den offentliga hälso- och sjukvården.

I nödfall får du vård inom den offentliga hälso- och sjukvården fastän du inte har en hemkommun i Finland eller rätt till vård på grund av arbete. Du kan krävas på vårdkostnaderna i efterhand.

Om du inte har rätt till de offentliga hälsovårdstjänsterna, kan du boka tid på en privat läkarstation. Privata hälsovårdstjänster är avsevärt dyrare för kunden än de offentliga.

Offentliga hälsovårdstjänster

När du blir sjuk ska du först kontakta din egen hälsostation (terveysasema). Där kan du boka tid hos en allmänläkare eller en hälsovårdare.

Hälsostationerna har stängt kvällstid och under veckoslut. Då vårdas akuta sjukfall på jourmottagningen (päivystys). Jourmottagningen är avsedd för situationer där man behöver omedelbar vård. Om din sjukdom inte kräver omedelbar vård ska du beställa tid på din egen hälsostation nästa gång den har öppet.

Privata hälsovårdstjänster

Kontaktuppgifter till privata läkarstationer hittar du till exempel på internet. Förmodligen får du en tid snabbare på en privat hälsostation än inom den offentliga hälsovården. Privata hälsotjänster är avsevärt dyrare för klienten än de offentliga. Olika läkarstationer erbjuder olika tjänster. Privata hälsotjänster kan användas av alla, även personer som inte har en hemkommun i Finland.

Hälsovård för medborgare i de nordiska länderna

Om du har en sjukförsäkring i ett annat nordiskt land har du rätt till nödvändig sjukvård i Finland. Du får vård på samma villkor och till samma kostnad som finländarna. Ta med dig ett officiellt identitetsbevis när du använder hälsovårdstjänsterna.

Hälsovård för EU-medborgare

Om du har en sjukförsäkring i ett annat EU-land, EES-land eller i Schweiz har du rätt till nödvändig sjukvård i Finland. För att få vård måste du ha ett europeiskt sjukvårdskort. Du ska skaffa dig det europeiska sjukvårdskortet i det land där du har din sjukförsäkring.

Om du har europeiskt sjukvårdskort, kan du använda de offentliga hälsovårdstjänsterna. Om du använder privata tjänster kan du få ersättning från FPA för kostnaderna.

Det europeiska sjukvårdskortet ger dig rätt till vård om du blir sjuk eller råkar ut för en olycka. Du får vård även vid en långvarig sjukdom. Med kortet får du även vård i samband med graviditet och förlossning. Du får vård till samma kostnad som personer som är stadigvarande bosatta i Finland.

Hälsovård för anställda och företagare

Om du har kommit till Finland för att arbeta kan du ha rätt att använda de offentliga hälsovårdstjänsterna i Finland. Detta beror på hur långt och hur långt arbetsavtal du har samt från vilket land du har kommit till Finland.

Företagare kan ordna sin egen företagshälsovård om de vill. Företagare måste alltså inte ordna företagshälsovård för sig. Företagare måste ändå ordna företagshälsovård för sina anställda.

Hälsovård för studerande

Om du kommer från ett land som inte är ett EU-land, ett EES-land eller Schweiz till Finland för att studera behöver du vanligtvis ha en täckande sjukförsäkring i ditt hemland för att få uppehållstillstånd i Finland. Om dina studier beräknas pågå i minst två år får du vanligen en hemkommun i Finland och rätt till de kommunala hälsovårdstjänsterna. I detta fall räcker det om din sjukförsäkring i första hand täcker läkemedelskostnaderna. Om du inte är säker på om du har rätt till hemkommun i Finland kan du kontrollera detta vid magistraten.

Barns hälsa

Om ditt barn har hemkommun (kotikunta) i Finland har han eller hon rätt att utnyttja de offentliga hälsovårdstjänsterna.

Om du omfattas av den finländska sjukförsäkringen (sairausvakuutus) kan du teckna en försäkring för ditt barn som täcker en del av kostnaderna för privata hälsovårdstjänster.

När ett barn insjuknar

Om barnet har feber eller annars är sjukt ska det inte tas till dagvården. Om barnet har hosta eller snuva, men annars mår bra, kan barnet vara i dagvården. Om ett barn under 10 år insjuknar akut kan barnets mamma eller pappa stanna hemma för att ta hand om barnet. Vårdledigheten kan vara högst fyra dagar. I kollektivavtalet bestäms om man får lön för denna tid eller inte.

Om ett barn är i livsfara eller har hamnat i en olycka ska du ringa nödnumret (hätänumero) 112. Ambulanser är endast avsedda för allvarliga och brådskande situationer. Ring inte nödnumret vid vanliga sjukdomsfall.

Småbarns hälsa

Hälsotillståndet hos barn under skolåldern följs i barnrådgivningen (lastenneuvola). Barnrådgivningen följer och stöder den fysiska, psykiska och sociala tillväxten och utvecklingen av barn under skolåldern. På barnrådgivningen besöker barnen en läkare eller en hälsovårdare. Familjen till ett barn som är under ett år gammalt kallas till barnrådgivningen minst nio gånger. Efter det första året kallas man till barnrådgivningen ännu minst sex gånger.

Skolbarns hälsa

Varje skola har en läkare och en hälsovårdare. Hälsovårdaren undersöker barnen i skolan. Hälsovårdaren är på plats i skolan vissa dagar i veckan. Eleverna kan själva besöka hälsovårdarens mottagning om de har problem. Vid ett olycksfall i skolan får barnet första hjälpen. Mer information om skolhälsovården finns på social- och hälsovårdsministeriets (Sosiaali- ja terveysministeriö) webbplats.

Vaccinationer

I Finland kan barnen vaccineras (rokotus) mot många smittsamma sjukdomar. Vaccinationerna ges på barnrådgivningen (lastenneuvola) och inom skolhälsovården. De vaccinationer som ingår i vaccinationsprogrammet är avgiftsfria för familjen. Vaccinationerna är frivilliga. De flesta barn i Finland får de vaccinationer som ingår i vaccinationsprogrammet. Berätta för hälsovårdaren vilka vaccinationer ditt barn har fått innan ni kom till Finland.

Omskärelse av pojkar

Omskärelse (ympärileikkaus) är alltid ett oåterkalleligt ingrepp. Om det görs av icke-medicinska orsaker, inkräktar man på en pojkes fysiska integritet. Omskärelse får endast göras av en legitimerad läkare. För omskärelse behövs ett skriftligt samtycke av pojkens vårdnadshavare. Om barnet har två vårdnadshavare, behövs varderas samtycke, i annat fall kan ingreppet inte göras. Pojken har rätt att vägra att gå med på operationen. Omskärelse får inte göras utan smärtlindring som ges av läkare, och det ska göras i en steril miljö. Icke-medicinsk omskärelse omfattas inte av den offentligt finansierade hälsovården, och kan därför inte göras på en offentlig hälsostation, och man måste själv betala det.

Omskärelse av flickor

Omskärelse (ympärileikkaus) av flickor är ett brott i Finland. Man kan få ett flera års fängelsestraff för det. Det är också ett brott att föra en flicka till ett annat land, för att låta henne genomgå omskärelse där.

Mental hälsa

När ska jag söka hjälp?

Vem som helst kan behöva hjälp om livssituationen är påfrestande. Livet kan vara svårt till exempel när man flyttar från ett land till ett annat, har problem på arbetsplatsen, förlorar sin arbetsplats, har problem i familjen, går igenom skilsmässa, förlorar en anhörig, blir sjuk eller när livet förändras på andra sätt. Också positiva saker, t.ex. att man får barn, kan ändra livet så mycket att man behöver stöd i den nya situationen. Ibland kan man må dåligt först i efterhand när man redan har lagt den svåra erfarenheten bakom sig och situationen har lugnat ner sig.

Det lönar sig att söka hjälp, om du har något av följande symptom:

- sömnlöshet
- ingen aptit
- vardagen känns tung
- du orkar inte arbeta eller träffa människor
- fysiska symptom, utan att medicinska orsaker hittas för dessa
- ökad alkohol- eller droganvändning

Var får jag hjälp?

Ofta hjälper det redan att tala om dessa saker med familjen eller vänner. Ibland behövs det även annan hjälp. Det kan hjälpa att tala med en hälsovårdare (terveydenhoitaja), läkare (lääkäri) eller en psykoterapeut (psykoterapeutti). Tillsammans kan ni fundera på vilken sorts stöd som skulle passa just dig.

Om du har hemkommun i Finland ska du först kontakta din egen hälsostation (terveysasema). Hälsostationerna har vanligen öppet från måndag till fredag, ungefär kl. 8–16. Ring hälsostationen genast på morgonen för att boka tid. Om du behöver hjälp genast ska du tala om det när du ringer. Läkaren skriver vid behov en remiss till psykiatriska polikliniken (psykiatrian poliklinikka) eller en annan vårdenhet för psykisk hälsa. Du kan inte gå till polikliniken utan en läkarremiss.

Med läkaren eller psykologen kan du samtala konfidentiellt. De har tystnadsplikt. De berättar inte om dina saker för andra myndigheter. Om någon annan hälsovårdsenhet behöver dina uppgifter, ombeds du ge ditt medgivande för överlåtelse av dessa.

På din egen hälsostation får du mer information om hur mentalvårdstjänsterna är ordnade i din hemkommun.

2.7. Fritid

Bibliotek

I Finland finns ett kommunalt bibliotek eller stadsbibliotek på alla orter. Biblioteket är en plats där du kan låna böcker, läsa tidningar, använda datorn, studera eller delta i olika evenemang.

Flerspråkiga biblioteket

Flerspråkiga biblioteket har material på över 60 språk. Biblioteket ligger i Böle i Helsingfors. Material från Flerspråkiga bibliotekets samlingar kan lånas från hela Finland. Du kan be bibliotekarien på ditt eget bibliotek att beställa det material du vill ha åt dig. Mer information om Flerspråkiga biblioteket får du på Helmet.fi som är en gemensam webbplats för biblioteken i huvudstadsregionen.

Motion

Folk i Finland är aktiva motionärer och olika motionshobbyer kan hjälpa dig att bli bekant med människor och få nya vänner. Ledd motion ordnas till exempel av olika idrottsällskap som ofta drivs med frivilligarbete.

Idrottsanläggningar

I stora städer finns också privata idrottsanläggningar. Fråga mer om utbudet och priserna direkt på idrottscentret.

Att röra sig i naturen

Naturen i Finland är mångsidig. Det är roligt och tryggt att röra sig i naturen när du väljer rutter som passar dig med hänsyn till din kondition och dina kunskaper och följer anvisningar.

Att färdas på isen

På vintern fryser de flesta vattendrag till i Finland. På isen kan du till exempel promenera, åka skridskor eller skidor eller pimpla. När isen är mycket tjock

kan man också köra med motorkälke eller bil på den. Man är alltid utsatt för risker när man färdas på isen och det är viktigt att iaktta säkerheten.

Allemansrätten

Allemansrätten (jokamiehen oikeudet) är en väsentlig del av den finländska kulturen och lagstiftningen.

Allemansrätten i ett nötskal

Du får:

- röra dig till fots, cykla och åka skidor överallt i naturen utom på gårdsplaner eller över åkrar, ängar eller planteringar som kan ta skada
- tillfälligt vistas på marker där det är tillåtet att röra sig enligt ovan. Du kan till exempel tälta relativt fritt bara du håller ett tillräckligt avstånd till andras bostäder.
- plocka vilda bär och blommor samt svamp
- meta och pimpelfiska
- ägna dig åt båtliv, simma och tvätta dig i sjöar och vattendrag samt färdas på isen.

Du får inte:

- störa andra eller orsaka olägenhet för andra
- störa eller skada fågelbon eller fågelungar
- störa renar eller vilt
- fälla eller skada växande träd
- ta torra eller kullfallna träd, ris, mossa eller liknande på annans mark utan tillstånd
- utan tvingande skäl göra upp öppen eld på annans mark
- störa hemfriden till exempel genom att slå läger alltför nära en bostad eller genom att föra oväsen
- skräpa ner i naturen
- köra ett motorfordon i terrängen utan tillstånd av markägaren
- fiska eller jaga utan de tillstånd som krävs.

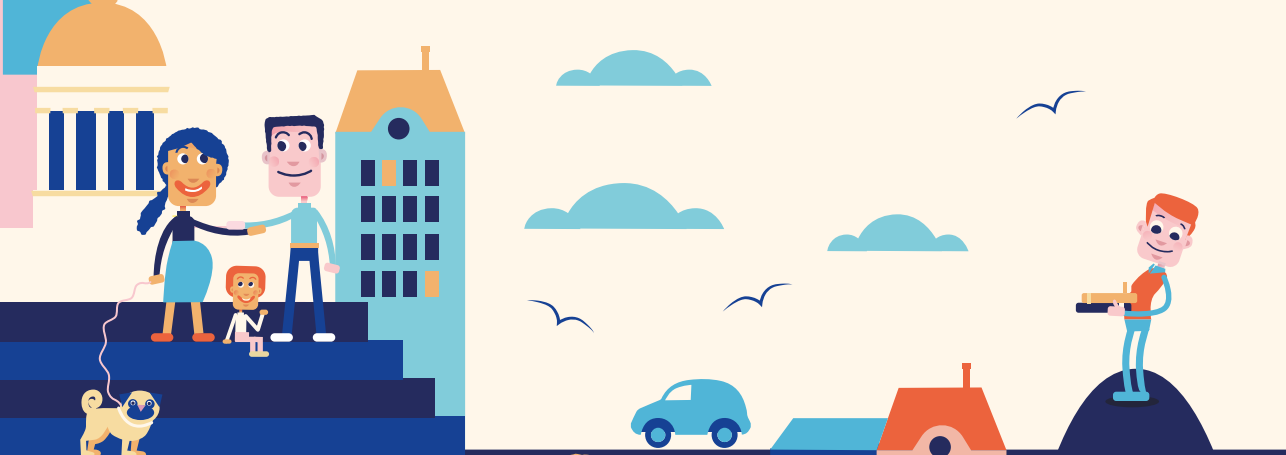
Föreningar

I Finland finns det många föreningar sett till befolkningens storlek. Enligt lagen har alla rätt att verka i föreningar. Föreningsfriheten gäller också utlänningar.

En förening kan till exempel vara ett idrottsällskap, en kulturförening, en vänskapsförening eller en religiös förening.

I Finland finns också många föreningar som grundats av invandrare. En invandrarförening eller det egna landets vänskapsförening kan hjälpa till att bevara och utveckla den egna kulturen i det nya samhället och samarbeta med myndigheter och andra organisationer. Du kan söka olika föreningar i patent- och registerstyrelsens tjänst Föreningsregistret.

3. Information om Finland

3.1. Grundläggande information om Finland

Kort om Finland

Staten

- Finland är en republik och medlem i Europeiska unionen (EU).
- Finlands huvudstad är Helsingfors.
- Finland är indelat i kommuner som har självstyre.

Befolkning

- Finland har 5,5 miljoner invånare.
- Finlands nationalspråk är finska och svenska (cirka fem procent av finländarna har svenska som modersmål).
- Många finländare pratar bra engelska.

Klimat och geografi

- Finland ligger i Nordeuropa.
- Finlands grannländer är Ryssland (i öster), Norge (i norr), Sverige (i väster) och Estland (i söder).
- Finlands areal är 338 432 km², vilken omfattar landets markområden och insjöar.

Ekonomi

- Valutaenheten i Finland är euro.

Om Finlands historia

Finland som en del av Sverige och Ryssland

Finland var en del av Sverige i över 600 års tid från medeltiden till 1800-talets början. Sverige och Ryssland stred under denna tid ett flertal gånger om vem som skulle vara makthavaren över Finland. Till slut anslöts hela Finland år 1809 till Ryssland, efter att Ryssland besegrat Sverige i krig.

Finland tillhörde Ryssland 1809–1917. Under den här tiden var Finland autonomt, vilket betyder att finländarna fick själva bestämma om många saker. Ryska kejsaren var ändå regent i Finland.

Det finska språket och den finländska kulturen och ekonomin utvecklades enormt under Finlands tid som en del av Ryssland. I början av 1900-talet började dock Ryssland inskränka det finländska självstyret, vilket finländarna inte kunde acceptera.

Finland blir självständigt

Under slutskedet av första världskriget bröt sig Finland loss från Ryssland och Finlands riksdag antog självständighetsförklaringen den 6 december 1917. Då blev Finland ett självständigt land och den 6 december firas än idag som Finlands självständighetsdag.

Det självständiga Finland blev en republik där lagarna stiftas av en folkvald riksdag. Statsöverhuvud är presidenten, inte en kejsare eller en kung.

Vinterkriget och fortsättningskriget

I slutet av november 1939 anföll sovjetarmén Finland. Under andra världskriget kämpade Finland två krig mot Sovjetunionen: först vinterkriget åren 1939–1940 och därefter fortsättningskriget åren 1941–1944.

Finland efter krig

Efter krig

omvandlades Finland från ett jordbruksland till ett industriland. När Finland industrialiserades kunde finländarna sälja allt mer industriprodukter till utlandet. Finland exporterade speciellt papper och andra produkter från skogsindustrin.

Från 1990-talet in i det nya millenniet

När Sovjetunionen kollapsade i början av 1990-talet, hamnade Finland i ekonomisk lågkonjunktur eftersom handeln med Sovjetunionen upphörde. Många företag gick i konkurs, vilket fick till följd att många människor förlorade sina jobb. Efter lågkonjunkturen uppstod det mycket högteknologisk industri och högteknologiska arbetsplatser i Finland. Allt fler människor jobbade också i olika serviceyrken.

År 1995 blev Finland medlem i Europeiska unionen (EU). År 2002 införde Finland bland de första EU-länderna EU:s gemensamma valuta, euro, och gav därmed upp sin egen valuta.

Trafiken i Finland

Kollektivtrafiken

Kollektivtrafiken fungerar väl i Finland. Man kan resa nästan över allt i Finland med tåg eller buss. Man kan också flyga till många städer. I stora städer och deras näromgivning finns en välfungerande lokaltrafik. Lokaltrafiken trafikeras vanligtvis med bussar.

Tåg

Tågtrafiken i Finland sköts av bolaget VR. Du kan köpa tågbiljetter på VR:s webbplats, på järnvägsstationer och ombord på tågen. Information om tåg-tidtabellerna hittar du på VR:s webbplats och på järnvägsstationerna.

Bussar

Det finns många bussbolag i Finland. Du kan köpa biljetter på Matkahuoltos verksamhetsställen och webbplats. Information om busstidtabellerna hittar du på Matkahuoltos webbplats och verksamhetsställen.

Egen bil

Om du har en bil måste du teckna en trafikförsäkring (liikennevakuutus). Trafikförsäkringen tecknar du hos ett försäkringsbolag.

I Finland måste bilen besiktigas och registreras. Besiktningar görs på besiktningstationer. Registreringen kan göras till exempel på besiktningstationer, vid försäkringsbolag och hos bilhandlare. Du kan även registrera bilen på Internet.

I Finland är det lag på att bilen ska ha vinterdäck på vintern. På vintern kan man använda antingen dubbdäck eller friktionsdäck. En bil med dubbdäck är lättare att manövrera på hala vägar. Du kan dock inte använda dubbdäcken på sommaren.

I Finland måste du noga iaktta trafikreglerna. Polisen övervakar att trafikreglerna följs. Om man bryter mot trafikreglerna kan man få böter.

Att framföra vilket som helst motorfordon i onyktert tillstånd (alkohol eller droger) är ett brott.

Körkort

För att få köra bil måste du ha körkort. För att få körkort måste du vara minst 18 år. Innan du kan få körkort måste du delta i förarutbildning och avlägga förarexamen. Förarutbildning kan du få i en bilskola. Också till exempel en släkting eller en bekant som har körkort och erfarenhet av att köra bil kan lära dig. För detta behövs dock ett undervisningstillstånd från Trafi.

Utländskt körkort i Finland

Om du har ett körkort som utfärdats i ett av de nordiska länderna eller i ett EU-/EES-land, är det giltigt även i Finland. Om du bor stadigvarande i Finland kan du byta ut kortet mot ett finländskt körkort.

Om du har ett körkort som utfärdats i ett land som är anslutet till Genève- eller Wien-konventionerna kan du köra med detta kort högst två år i Finland. Du måste byta ut ditt körkort mot ett finländskt körkort inom två år efter att du flyttat till Finland.

Om du har ett körkort som utfärdats i ett land som inte är anslutet till Genève- eller Wien-konventionerna kan du köra bil med detta kort under ett års tid efter att ha registrerats i befolkningsregistret i Finland.

Du kan byta ut ditt körkort till ett finskt körkort på Ajovarmas serviceställen. Du kan boka en tid i förväg på Ajovarmas webbplats.

Kulturer och religioner i Finland

Religioner i Finland

De flesta finländarna är kristna. Det största religiösa samfundet är evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, där cirka 78 procent av befolkningen är medlemmar. Ortodoxa kyrkan i Finland är landets näst största religiösa samfund. Drygt en procent av befolkningen hör till den ortodoxa kyrkan. Den evangelisk-lutherska och den ortodoxa kyrkan har en särställning i Finland. De har till exempel rätt att uppbära skatt.

I Finland bor tiotusentals muslimer. Av dem hör emellertid endast en del till de islamska samfunden. I Finland bor även några tusen judar. I Helsingfors och Åbo finns en synagoga.

Andra religiösa samfund i Finland är till exempel Katolska kyrkan i Finland, Pingstkyrkan i Finland, Frikyrkan i Finland, Adventkyrkan i Finland, mormonkyrkan och Jehovas vittnen.

Religionsfrihet och religionsutövande i Finland

I Finland råder religionsfrihet. Alla som bor i Finland har rätt att själva välja sin religion och utöva den. Om man inte vill, måste man inte välja någon religion alls. Ingen kan heller mot sin vilja tvingas att delta i religionsutövande.

Lagar och rättigheter

Grundläggande rättigheter

Alla som är bosatta i Finland har rättigheter och skyldigheter enligt lag. Utlänningar som är bosatta i Finland har nästan samma rättigheter och skyldigheter som finska medborgare. Följande rättigheter och skyldigheter gäller även utlänningar bosatta i Finland.

Rättigheter

- Alla har rätt att bli jämlikt bemötta. Ingen får behandlas annorlunda till exempel på grund av kön, ålder, religion eller handikapp.
- Var och en får fritt yttra sina åsikter i tal och skrift.
- Människor får ordna sammankomster och demonstrationer samt delta i dem. En demonstration ska anmälas till polisen på förhand.
- Ingen får dömas till döden eller torteras.
- Alla kan själv välja var de vill bo och fritt röra sig i Finland.
- Alla har rätt till integritetsskydd. Ett brev som tillhör en annan person får inte läsas och en annan persons telefonsamtal får inte avlyssnas.
- Var och en får själv välja sin religion. Om man inte vill, måste man inte välja någon religion alls.
- Utlänningar som bor stadigvarande i Finland och som har fyllt 18 år har rätt att rösta i kommunalval.
- Utlänningar som har rösträtt i kommunalval har även rätt att ställa upp som kandidat i kommunalval.
- EU-medborgare som har sin hemkommun i Finland kan rösta i val till Europaparlamentet i Finland om de har anmält sig till rösträttsregistret.
- EU-medborgare som är i det finska rösträttsregistret kan också ställa upp som kandidat i Finlands Europaparlamentsval.

Skyldigheter

- Alla som bor eller vistas i Finland måste följa Finlands lag.
- Barn i åldern 7–17 år har läroplikt, det vill säga skyldighet att avlägga grundskolans lärokurs.
- Ofta måste de som arbetar i Finland betala skatt på sin lön till Finland.
- Alla har skyldighet att vittna inför domstol om de blir kallade.
- Föräldrar är skyldiga att ta hand om sina barn.
- Alla har skyldighet att hjälpa vid en olycka.

Lagar i Finland

Det finländska samhället och dess verksamhet styrs av lagar. Den viktigaste lagen är grundlagen (perustuslaki). Alla som bor i Finland måste följa Finlands lag. Också myndigheterna måste följa lagen. Lagarna stiftas av riksdagen. Vem som helst kan framföra ett klagomål till justitiekanslern (oikeuskansleri) eller till riksdagens justitieombudsman (eduskunnan oikeusasiamies) om man misstänker att en myndighet har brutit mot lagen. Finland och alla som är bosatta i Finland måste dessutom följa Europeiska unionens lagar.

Jämställdhet och jämlikhet

Jämställdhet mellan män och kvinnor

Enligt Finlands lag har män och kvinnor samma rättigheter. Även gifta kvinnor har samma rättigheter som män.

I Finland är det vanligt att också kvinnor arbetar, trots att de har barn. Ansvaret för skötseln av barnen och hemmet hör till både kvinnan och mannen. En kvinna behöver inte sin makes eller sina föräldrars tillåtelse för att arbeta eller studera.

Kvinnor och män kan själva besluta om vem de gifter sig med. Att tvinga någon till äktenskap är ett brott i Finland. Exempelvis föräldrarna har inte rätt att tvinga eller utöva påtryckning på sitt barn att gifta sig. Både kvinnan och mannen har rätt att söka skilsmässa. Man kan också söka skilsmässa utan makens eller makans samtycke.

Våld är alltid ett brott i Finland. Även våld i familjen och parförhållandet, till exempel slag och sexuellt våld är alltid ett brott.

Jämställdhet i arbetslivet

I arbetslivet ska kvinnor och män behandlas lika. Diskriminering på grund av kön är förbjudet. Detta innebär till exempel att man inte får betala högre lön till en man än till en kvinna på grund av kön eller säga upp en anställd på grund av att hon är gravid.

Jämställdhetslagen förbjuder diskriminering på grund av kön. Jämställdhetsombudsmannen är en myndighet, som övervakar att jämställdhetslagen följs. Om du misstänker att du har blivit diskriminerad i arbetslivet på grund av ditt kön, kan du kontakta jämställdhetsombudsmannen (tasa-arvovaltuutettu) eller ditt fackförbund.

Likabehandling

Enligt Finlands lag ska alla människor behandlas likvärdigt. Diskriminering är ett brott.

Sexuella minoriteter och könsminoriteters rättigheter

Enligt Finlands lag får en människa inte diskrimineras på grund av sin sexuella läggning. Lagen förbjuder även diskriminering på grund av könsidentitet eller uttryck för kön.

I Finland finns flera organisationer för sexuella minoriteter och könsminoriteter. De strävar efter att förbättra dessa minoriteters ställning i samhället. Många organisationer erbjuder även utbildning, rådgivning och olika stödtjänster.

Transsexuella personer, transvestiter, intersexuella personer och andra människor med mångfacetterad könsidentitet kan få hjälp av jämställdhetsombudsmannen om de upplever diskriminering.

I Finland kan också två män eller två kvinnor gifta sig med varandra.

Barns rättigheter

I Finland har barn rätt till särskilt skydd och särskild omsorg. Barn har även rätt att uttrycka sina egna åsikter. Barn har rätt till att deras åsikt tas i beaktande när man fattar beslut om sådant som rör dem. Enligt Finlands lag är kroppssaga mot barn förbjudet och den kan ha straffpåföljd.

Handikappades rättigheter

Enligt lag få handikappade personer inte diskrimineras. En handikappad har rätt att leva ett vanligt liv, till exempel studera, arbeta och bilda familj. Enligt lagen om likabehandling måste arbetsgivare och utbildningsanordnare förbättra handikappade personers möjligheter att få arbete och utbildning. Till exempel kan arbetsmiljön modifieras så att den handikappade lättare kan röra sig där.

Viktiga myndigheter

Polisen

Polisens uppgifter omfattar tryggande av ordning och säkerhet i samhället samt förebyggande och utredning av brott.

FPA

Folkpensionsanstalten, det vill säga FPA, betalar ut ekonomiskt stöd under olika livsskederna. Vanligtvis kan man få FPA:s bidrag då de övriga inkomsterna är låga.

FPA:s stöd är till exempel

- utkomststöd
- folkpensionen, garantipensionen och andra bidrag för pensionärer
- bostadsbidraget
- stöd, som man kan få när man är sjuk
- grundtryggheten för arbetslösa
- stöd för studerande
- stöd avsedda för barnfamiljer.

Arbets- och näringsbyrå

Arbets- och näringsbyråerna tillhandahåller till exempel följande tjänster:

- arbetsförmedling
- arbetskraftsutbildning
- tjänster för företagare
- yrkesvägledning

Arbets- och näringsbyråerna upprättar även integrationsplaner för invandrare som är klienter vid arbets- och näringsbyråerna. Via arbets- och näringsbyråerna kan man till exempel söka till kurser i det finska språket. På arbets- och näringsbyråerna får man information om lediga jobb. Arbets- och näringsbyråernas klienter kan ansöka om arbetslöshetspenning vid FPA.

Socialbyrå

I varje kommun finns en socialbyrå (sosiaalipalvelutoimisto). Socialbyråerna betjänar kommuninvånarna till exempel i följande ärenden:

- tjänster för äldre
- tjänster för handikappade
- barnskydd
- stöd för närståendevården
- missbrukarvård
- skuldrådgivning

Kontaktuppgifterna till närmaste socialbyrå hittar du på din hemkommuns webbplats.

Skattebyrå

På skattebyrå (verotoimisto) kan du sköta ärenden rörande skatter. På skattebyrå kan du till exempel få skattekort, ändra din skatteprocent eller fråga om sådant som rör beskattningen.

I webbtjänsten MinSkatt kan du sköta många skatterelaterade ärenden elektroniskt. Du kan till exempel beställa ett nytt skattekort om du ha nätbankskoder eller ett mobilcertifikat. På skatteförvaltningens webbplats finns mycket information om beskattningen i Finland.

Migrationsverket

När du flyttar till Finland måste du ansöka om uppehållstillstånd hos Migrationsverket eller registrera din uppehållsrätt. Huruvida du behöver ett uppehållstillstånd beror på i vilket land du är medborgare, varför du kommer till Finland och hur länge du ska stanna. Migrationsverket (Maahanmuuttovirasto) behandlar även asylansökningarna och ansökningarna om medborgarskap.

Magistraten

Magistraterna (maistraatti) är lokala statliga förvaltningsmyndigheter. Magistraterna lagrar information om invånarna i sitt område i befolkningsregistret. I befolkningsregistret registreras alla personer som bor i Finland. Man ska göra en anmälan till magistraten när man flyttar till Finland. Anmälan ska även göras då man flyttar inom eller bort från Finland.

Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen är en myndighet vars uppgift är att främja likabehandling och ingripa i diskriminering.

Du kan vända dig till diskrimineringsombudsmannen till exempel om du själv har råkat ut för etnisk diskriminering eller observerat att en annan person diskrimineras. Diskrimineringsombudsmannen kan ge anvisningar, råd och rekommendationer samt hjälpa parterna att åstadkomma förlikning i diskrimineringsfall.

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Kotouttaminen.fi
Integration.fi

infoFinland.fi